

Воислав Д. КУШЕВСКИ

ВМРО (ОБЕДИНЕТА) СПРЕМА ПОСТАВУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ ПРЕД ДРУШТВОТО НА НАРОДИТЕ

По победата на Октомвриската социјалистичка револуција и Првата светска војна, светот доживува значајни промени кои се резултат и на мошне крупни „катастрофи“, револуционерни пресврти, социјални потреси, жестоки класни судири, време кога три империи ги снеса од политичката карта, односно кога светот — со постоењето на првата социјалистичка држава се поларизира. Во ова време на сè поизразени противречности, пред политичарите се поставуваат одредени ексклузивни мерки и настапи, како на идеен така и на политички план, кои се изразуваат и со воени интервенции, но истовремено и со демократски мерки кои можат да се означат и како еден вид натпреварување меѓу обата поларизирани света.¹⁾ На пример пред крајот и по завршувањето на војната, на поробените народи им се ветени мировни договори врз принципот на народноста. За прв пат во историјата се формира Друштво на народите како гарант на мировните договори и пазител на мирот и безбедноста, а под негова егида и системот на заштита на националните малцинства (главно за земјите од Источна и Југоисточна Европа).

Развојот на меѓудржавните односи на Балканот во разгледаниов период, покажува дека Велика Британија и Франција ги зајакнале своите позиции, особено во втората деценија од овој век. Покрај доминацијата на нивната воено-стопанска сила и поради пореметувањето на равнотежата на големите сили (во отсуство на царска Русија, Австро-Унгарија, Отоманското царство), врз нивниот престиж на Балканот своевидно влијаел и системот на заштита на националните малцинства, применет на специ-

¹⁾ D-r Milan Bartoš, Društvo naroda. — Iz istorije Jugoslavije (1918—1945; — Zbornik predavanja, Beograd 1958, str. 89.

фичните политички прилики и новосоздадените односи по војните од 1912—1913 и 1914—1918 год., кога односните држави не престануваат да се гложат помеѓу себе, во прв ред околу Македонија и по санкционирање поделбата на нејзината територија по Париската мировна конференција (1919 год.).

Со мировните договори во рамките на системот на заштита на националните малцинства македонскиот народ всушност е осуден на асимилација. Освен тоа, за Македонците со одредени дополнителни спогодби за одредени краишта се предвидувало и „доброволно“ иселување од нивните домови, односно во тој поглед македонскиот народ бил најтешко погоден, покрај малоазиските Грци и турското национално малцинство што живеело во Грција.

Ние и порано сме констатирале дека по војната Македонците не се миреле со статусот на национално малцинство. Тоа е неспорно во нашата понова историја. Општо познато е дека еманципираните од врховизмот македонски емигрантски организации, својата политичка платформа ја засновувале со јасни и категорични стремежи кон издвојување од великобугарското турсоство и влијание, со истакнување на македонската народност и правото на македонскиот народ за самоопределување, за негова државност, било како автономна или федерална единица во рамките на Балканската федерација било по угледот на Швајцарија, под протекторатот на Друштвото на народите (ДН) или на некоја од незаинтересираните големи сили или како федерална единица во југословенската држава.

И покрај склучувањето мировни договори по Првата светска војна, претензиите и борбите околу Македонија не престанале. Тие биле водени со различни средства и методи, легални и нелегални, со оружени диверзии, атентати, како и на дипломатско, пропагандно и „научно“ поле. При тоа доаѓа до мошне остар израз борбата меѓу бугарската и српската буржоазија околу „српската“ или „бугарската“ национална припадност на овој народ, третирајќи го „својот“ дел од македонскиот народ како составен дел на сопствената нација, со спроведување политика за негова денационализација. Истовремено обете буржоазии водеа политика на „малцинска заштита“ кон македонското население од делот или делови на Македонија, кон кои дотичната буржоазија била заинтересирана, сметајќи го како „своје малцинство“, а себе си за негов „заштитник“.

Поразените и незадоволните од поделбата на Македонија по војната владеачките и воопшто реваншистичките кругови на бугарската буржоазија, користејќи ја институцијата на заштитата на националните малцинства, го сведувале македонското прашање како прашање за „заштита“ на „бугарското малцинство“ во Вардарска и Егејска Македонија и како такво го пос-

тавувале пред ДН, со крајна цел или како етапа за остварувањето на својата санстефанска империјалистичка државна политика кон Македонија.

За таквата своја политика тие искористувале дел од македонските емигрантски маси во Бугарија — посебно граѓанското врховистичко раководство на обновените или проширени братства на чело со Исполнителниот комитет на македонските братства, подоцна Македонски национален комитет, насочувајќи ја нивната дејност, покрај другото, и кон петиционерска активност до ДН.

Но како гарант и чувар на востановените граници на Балканот, ДН ја спроведувало политиката и спрема Македонија во духот на Версај, на *status quo*. На пример, водечките политичари во ДН не реагирале што во Вардарска Македонија Македонците се прогласувани т.е. се сметани за „Срби“ или „Јужносрбијанци“, во Пиринска за „Бугари“, а да не говориме за Егејска Македонија каде е Македонецот сметан за „Грк — Славофон“, а неговиот јазик именуван и дотеруван како што им конвенирало на грчките влади во дадената политичка ситуација и сл. Всушност македонскиот народ бил оставен така речиси на милост и немилост на господаречките буржоаски влади на Балканот. Последиците од таквата политика особено ги почувствувал врз себе народот од Егејска Македонија, што имало за последица засилен процес на иселување, изменување на етничката структура на населението во овој дел на Македонија.

Ваквата реакционерна и анахронична малцинска политика и петиционерската врховистичка кампања по македонското прашање како „малцинско“ што била водена во ДН, не била прифатена од македонскиот народ. Таа е отфрлена од напредното македонско ослободително движење.

За согледувањето на споменатата реакционерна политика и за прогресивната ориентација спрема македонското прашање на бројни македонски политички организации и политички дејци, кон ДН, — е заслужна и ВМРО (обединета). Во оваа смисла позитивна улога и заслуги има нејзиниот орган „Македонско дело“ и органот на балканските комунистички партии „Балканска федерација“.

За првото реагирање и заземањето став спрема ДН и за можностите за обраќање до оваа меѓународна организација од страна на ВМРО (обединета), дознаваме дека уште на првите состаноци на раководството во Виена во септември—октомври 1925 година (кога се создавала), било поставено и прашањето: за односот што ќе го има ВМРО (обединета) кон ДН. По сугестија на претставникот на Советскиот Сојуз, дека е ДН орудие на империјалистичките кругови, сите се согласиле да не се бара помош од ДН и да не се обраќаат до него со резолуции, апели

и сл.²⁾). Ставот на споменатиот претставник на Советскиот Сојуз произлегувал, секако, од веќе дадената негативна карактеристика на В. И. Ленин за ДН³⁾. Тоа ја определило и советската надворешна политика и на Коминтерната, а и на меѓународното комунистичко движење кон оваа меѓународна организација, за одредениот временски период.

Според заземениот став и определба ВМРО (об.) се оградувала и немала намера да поднесува молби, резолуции и воопшто да го покренува македонското прашање пред ДН, што впрочем и прилегало како организација која била дел од меѓународното комунистичко движење и под егидата на Комунистичката интернационала.

Сепак, и покрај ваквата своја политичка припадност, ниту една комунистичка партија како секција на Коминтерната, не била толку преокупирана и ангажирана со свои реагирања, коментари и со третманот на политиката, акциите и соодветната дејност на Друштвото на народите— посебно кон македонското прашање, како што била ВМРО (об.).

Тоа го потврдуваат бројните написи на страниците на нејзиниот орган. Имено, се набљудувало и редовно реагирало на се што станувало во Женева по македонското прашање, сè додека ова прашање таму било актуелно.

Независно од тоа што при тоа се настапувало од класни позиции, овој феномен се објаснува и со фактот што доколку сакала да ги привлече македонските маси кон својата револуционерна идејно-политичка програмска насока и платформа и за да се претстави и постави како нивни прогресивен предводник, — ВМРО (об) не можела да остане по страна ниту надвор од присутноста на македонското прашање и од неговото поставување и во ДН, впрочем, и како одредена објективна неминовност по Првата светска војна.

Имено, ВМРО (об) не можела да го запира поставувањето на македонското прашање пред оваа меѓународна организација. Пред сè ДН било така речено преплавано со разни видови обраќања, со кои истото се молело да интервенира за запирање или ублажување на разни видови тортури, притисоци, иселувања, затворања, убиства и др., што се вршени над Македонците по оваа војна. Особено е барано решавање на македонското прашање врз основа на принципот на народноста, самоопределувањето и сл., односно тоа да интервенира за премавнување на политичките, социјалните, стопанските и други негативни последици што го снаоѓале македонскиот народ по војната. Впрочем, македонското прашање било и „административно“ поврза-

²⁾ Архив на Македонија, Пописник бр. 1, дел I, Материјал бр. 19 — Извод од изјавата на Павел. П. Шатев. (За податокот топло се заблагодаруваме на м.р Даринка Пачемска).

³⁾ V. I. Lenjin, Izabrana dela, Beograd, 1960, T. 14, str. 531.

но со оваа меѓународна организација и по силата на меѓународните договори, односно посебно со бегалското прашање или со спроведувањето на договорите за иселување на дел од народностите — склучени меѓу Грција и Бугарија и Грција и Турција по Големата војна. По силата на меѓународните договори, а во духот на Повелбата на ДН, оваа организација се јавува и како арбитер и како нивни гарант. При тоа посебен предмет на внимание од страна на ДН е и македонското бегалско прашање. Неговите последици, тешката судбина на бегалците, одделните органи на ДН не можеле да ги одбегнуваат. Значи, македонското прашање се наметнувало **објективно** пред оваа меѓународна организација уште од стапувањето во сила на Пактот на ДН сè до средината на триесеттите години на овој век.

Реченото секако, не значи дека ВМРО (об) правела компромиси т.е. дека отстапувала од нејзините класни и револуционерни позиции *vis à vis* ДН. Впрочем, нејзиниот став кон ДН децидно и консеквентно е изразуван на страниците на „Македонско дело“ и „Балканска федерација“, посебно кога станува збор за македонското прашање.

Еве што се наведува во една воведна статија на „Македонско дело“ под наслов „Општеството на народите“, објавена по повод приемот на Германија за членка во ДН, кога по тој повод ДН го свртело вниманието на светската дипломатија: „За нас Македонците, за македонскиот народ, не е сосема без интерес она што станува во Друштвото на народите...“, за потаму да се укаже дека „мнозина наивци поверуваа во големата и благородна мисија, преземана од него (ДН — В. К.) во заштитата на угнетените и поробените народи. Има македонски средини кои што создадоа цели теории од верувањето во ДН и врз нив изградија тактика на своите организации...“ (се мисли на врховистичките елементи — В. К.). Но авторот наведува дека „македонскиот народ во својата револуционерна борба не треба да се откажува од меѓународната подршка... Напротив тој ќе смета и со полно право треба да смета на моралната подршка на прогресивните и демократските сили во светот...“ Меѓутоа, тие сили, како што стои во текстот, не ја одобруваат политиката на ДН зашто истото се јавува како заштита на создадениот поредок и дека е „инструмент на меѓународната политика на големите сили“, за да се додаде дека: „Во Македонија денес цел еден народ, распокинат на три дела, е подложен на жестоки прогонувања, денационализација и уништувања. Каде е великодушниот поглед на ДН да сирне во таа земја на солзи и страдањата?“ Статијата завршува со следниов апел: „Македонскиот народ треба добро да сфати, дека тајната на неговото ослободу-

ваџе се крие само во неговата сопствена револуционерна борба поддржана од таквата на другите револуционерни сили на Балканот⁴⁾.

За ставот на ВМРО (об) дознаваме и од прилогот „За една мала разлика“, објавен во нејзиниот орган⁵⁾, со кој се одговара на органот на македонските врховисти во Северна Америка (САД), „Македонска трибина“, кој во еден напис навел дека апели до ДН упатувала и ВМРО (об). Ова тврдење се демантира како „подмолна лага“, и дека вистината по ова прашање е дека „Македонско дело“ објавувало „не апели туку **протести** (подвлечено во текстот — В. К.) до Друштвото на народите“⁶⁾.

Во написот на „Македонско дело“ под наслов „Општество-то на народите и Македонија“ се одбележува дека прашањето на Македонија е покренувано „многу пати“ при секое заседание на Генералното собрание, при „секоја несреќа и тргањата на македонскиот народ“ и дека „сиот печат пишува за Друштвото на народите“, и дека се праќаат до него „молби и протести, се сака истото да ги заштити правата на македонското население, да им помогне на бегалците, да ги осигури културните и националните слободи итн“. И откако се констатира дека сите молби биле одбивани пред „очајните писоци на поробениот и ограбениот македонски народ... и се поставуваат прашања: „... Зошто оваа институција не им помогне на илјадници македонски бегалци; зошто не му даде можност на самоопределување и самоуправување“ на македонскиот народ, авторот укажува дека е време македонскиот народ да ја сфати вистината за женевскиот ареопаг, да не се залажува повеќе со празни надевања, туку да си го побара вистинскиот пат за добивање на своите права. Статијата завршува со следново: „Таа вистина треба да се разбере од секој Македонец и нека се престане со системот на апели, што никој не ги слуша“ и потаму: „Македонскиот народ има само еден пат, по кој може да се ослободи... масовната револуционерна борба... правилно координирана со таа на сите потиснати народи и класи на Балканот. Само по тој начин ќе се промени денешната положба и во Македонија и на Балканот“⁷⁾.

И по повод грчко-бугарскиот оружен конфликт во Петричко и сесијата на Советот на ДН за да го „изглади“ овој судир, се предупредува извршниот орган на ДН дека не можело а да не се соочи со македонското прашање „без пролевањето крв меѓу двата ривали околу владеењето на Македонија“ и дека мораше да се вмеша. Освен тоа Советот на ДН се потсетува за

⁴⁾ Македонско дело, Год. 1, 25 март 1926, бр. 14, стр. 1.

⁵⁾ Македонско дело, Год. 5, бр. 102, од 25. XI. 1929, стр. 8.

⁶⁾ Ibidem.

⁷⁾ Македонско дело, Год. 1, бр. 7 (10. XII. 1925 г.), стр. 2.

политиката на „грчките империјалисти“ во поглед „безмислосната политика на денационализација и насилно изменување на етнографскиот состав на земјата, со изгонување на месното население“ и дека е иста таква и политиката на бугарскиот кабинет на чело со Цанков, кој е „во рацете на терористичката ВМРО“, за на крајот да се потенцира дека „што и да се прави грчко-бугарскиот конфликт го постави целиот македонски проблем“ дека овој „проблем не може да се разреши со волшебништвото на правните формули“⁸⁾, за да заклучи дека во рамките на идна Балканска федерација ќе биде можно да „се гарантира независноста на Македонија и на балканските народи“⁹⁾. Во еден друг коментар во насловната статија „Општеството на народите“ (од В. Гр.)¹⁰⁾ не се пропушта да се сврти вниманието на илузиите во хуманата улога на ДН, и дека „македонскиот народ треба добро да разбере, дека тајната на неговото ослободување се крие само во неговата сопствена револуционерна борба, поддржана од борбата на другите револуционерни сили на Балканот“¹¹⁾.

Следејќи ја оваа програмска линија по однос на македонското прашање ВМРО (об), во интересниот прилог „Општеството на народите и балканските народи“, објавен во „Балканска федерација“, од перото на Šarl Rapparog, по повод критиката врз врховистичкиот весник „La Macédoine“, авторот го дава следниот заклучок: „Време е најсетне да им се даде на потиснатите народи воопшто, а на балканските народи посебно, големиот историски лозунг на Карл Маркс, наменет на меѓународниот пролетаријат: „Ослободувањето на работниците е дело на самите нив“, а тоа значи: „Ослободувањето на балканските народи е дело на самите балкански народи“¹²⁾. Секако, ова се однесува и за македонскиот народ и како акциона парола која е вградена и во програмските принципи на ВМРО (об) по однос на решавањето на македонското прашање и во поглед на насочувањето на идната борба на македонскиот народ за извојување сопствена слобода, а во сојуз со балканските народи, кои исто така се угнетувани од сопствените буржоаски и монархистички режими.

Едновременно со укажувањето на револуционерните патишта за извојување на македонската слобода и со цел да ги отстранува оние Македонци кои биле под врховистичко влијание не само во Бугарија туку и надвор од леглото на врховизмот, преку својот орган „Македонско дело“ ВМРО (об) била мошне ангажирана за да ја разобличува политиката на лажниот авто-

⁸⁾ Македонско дело, од 25. XII. 1925, стр. 2.

⁹⁾ Балканска федерација, бр. 33, од 1. XII. 1925 г.

¹⁰⁾ Македонско дело, бр. 14, од 25. III. 1926, стр. 1.

¹¹⁾ Ibidem.

¹²⁾ Македонско дело, бр. 52, од 25. X. 1927.

Номизам, на врховистичките слуги на великобугарската буржоазија, на чело со дворот, нивната бескрупулна политика во однос на измамите или заблудите на јавноста дека обраќањата до ДН доаѓаат наводно од македонскиот народ, или од некакви негови претставници, делегати и сл.

Затоа главно внимание се свртува и на петициите, при што на посебна критика се подвргнуваат МНК и други врховистички петиционерски кругови и извори кои се обраќале до ДН. ВМРО (об) настапува активно против поставувањето на македонското прашање како малцинско, укажувајќи на заведените македонски кругови дека со тоа се подржувала политиката за присоединување на делови од територијата на Македонија кон Бугарија т.е. дека со таквата политика директно се посегнува врз идеалите на македонската борба за самоопределување, за државност. Со ваков коментар под наслов „Уште една петиција, со која што се продава автономијата на Македонија“, „Македонско дело“ бележи дека македонската емиграција, не е согласна со ваквото извртување на македонското прашање, односно дека не се фаќа „на таа јадица, зашто и децата веќе знаат: ако се уловиш веќе на неа, значи да се простиш со идејата за слобода и независност“ (на Македонија — В. К.). Написот завршува со зборовите дека емиграцијата го издигнува лозунгот „автономна Македонија во рамките на Балканската федерација, единствено правилно и природно решение на македонското прашање“¹³).

За таа цел, покрај другото, редовно се коментирани бучните конгреси на македонските братства во Бугарија на чело со МНК, одржувани во тмурна атмосфера, опкружени со националистички профашистички организации и во присуство и на луѓе од терористичката ВМРО. Посебно критички се коментираат резолуциите упатувани до ДН, низ кои јасно се изразува подржувањето курсот на надворешната политика на бугарските влади, водена против интересите на македонскиот народ. Се потцртува и утопизмот и безнадежноста на таквата политика. Се цитира дури и натписот на влезот на Дантеовиот Пекол: „Овде оставете го секое надевање!“¹⁴) (Алузија на влезот на зградата на ДН во Женева — В. К.)

Од посебен интерес за нас е и реагирањето на ВМРО (об) по повод појавата на Глигор Анастасов, Димитар Шалев и Димитар Илиев — кои, заврбувани од бугарските владини кругови — се нашле во Женева кон крајот на 1929, со цел да поднесуваат петиции до ДН, наводно од „името на народот од Маке-

¹³) Македонско дело, год. 3, бр. 67 од 10. VI. 1928 г. стр. 11.

¹⁴) Македонско дело, бр. 60, од 25. II. 1928, стр. 10.

донија под српска власт¹⁵⁾. Во тој поглед е бележливо укажувањето на вистинскиот карактер на овие „мисионери“, за кои се кренала силна пропаганда во бугарскиот врховистички и владиниот печат во Бугарија, посебно за нивната прва петиција до ДН. Преку својот орган ВМРО (об) придонела ефектно кон нивно разобличување, имено, дека тројцата се туѓа агентура, поврзани и со терористичката ВМРО на Ванчо Михајлов и дека тие не се вистински претставници на Македонците од Вардарска Македонија. Коментирајќи ја нивната прва петиција „Македонско дело“ го искажува своето несогласување со тројцата петиционери изразено своевидно и во насловот на еден свој напис, дека не се потребни петиции туку „масовна револуционерна борба“¹⁶⁾. Тројцата пак петиционери се нашле побудени за со едно писмо до бугарскиот печат да се нафрлат врз „Македонско дело“ и ВМРО (об). Во одговорот пак „Македонско дело“ укажува дека во ВМРО (об) „мошне добро е познат менталитетот и моралниот багаж на Анастасов и Шалев“¹⁷⁾. Натаму се коментира дека „господата од Софија се наоѓаат во тревога од успесите на ВМРО (об) та не им останува ништо друго да преземат освен да напишат едно писмо и да го поднесат на потпис на тројцата делегати“ (подвл. В. К.)¹⁸⁾ Заинтересирана за судбината на оваа петиција, која — како што рековме — предизвикала исклучително внимание во бугарската општествена јавност и сред македонската емиграција, ВМРО (об) преку својот орган побрзала да го објави отфрлувањето на оваа петиција¹⁹⁾ но и да заклучи во еден напис дека е „вистина оти без ДН македонскиот фашизам денес не би можел да постои. Затоа последниов, што и да станува, ќе се држи за ДН до крај како коравиот за тојагата“²⁰⁾.

Можеме да констатираме дека сè што било под врховистичко влијание било подложено на редовна и навремена критика, на непомирливост со лажните „автономисти“, со терорис-

¹⁵⁾ Воислав Д. Кушевски, Целта и карактерот на петиционерската мисија на Димитар Шалев, Глигор Анастасов и Димитар Илиев во Друштвото на народите (од крајот на 1929 до 1932 год. — по повод објавувањето на нивната прва петиција до Друштвото на народите во зборникот „Македонија“ на Бугарската академија на науките, I и II дел. Историја, год. XVII, бр. 2 (1981) и год. XVIII, бр. 1 (1982).

¹⁶⁾ Ibidem.

¹⁷⁾ За Илиев велат дека е сè уште млад, но дозволил Симеон Ефтимов — уредникот на „La Macédoine“ во Женева, инаку човек на Ванчо Михајлов, „да го влече за нос“.

¹⁸⁾ Македонско дело, год. 5, бр. 110, од 25. III. 1930, стр. 7 („В отговор на „македонската делегација“ в Женева“).

¹⁹⁾ Според изјавата на д-р Воислав Маринковиќ, министерот за надворешни работи на Кр. Југославија. За ова види кај Воислав Кушевски, цит. статија.

²⁰⁾ Македонско дело, год. 5, бр. 115, од 10. VI. 1930 год. стр. 3.

тичката ВМРО на Иван Михајлов. Во таа смисла ВМРО (об) била доследна дури и кога се појавиле и подоцна нови петиционери. Таков е случајот и со петицијата на црквените великодостојници, и на д-р Асен Татарчев, којшто во почетокот на февруари 1933 година, поднел петиција до ДН во врска со познатата положба на нашиот народ во Кр. Југославија²¹⁾. Во други написи отворено се напаѓа и МНК претставникот на легалните „автономисти“ кои „ја отфрлиле маската и работат отворено како агентура на официјална Бугарија“ и дека за нив малцинското прашање станало „појдовен пункт за сета нивна идеологија“ и дека за нив „македонското прашање се вклучува во прашањето за малцинствата и е бугарско државно прашање“⁽²²⁾.

Во неколку написи наоѓаме и на правилна експликација за перманентно и упорно пропагандистичко обраќање на врховистичките македонски емигрантски врвови пред ДН и до меѓународната јавност. Имено, иако „тие знаат што може да даде Женева, сепак ги заблудуваат емигрантските маси во Бугарија, обично пред секоја сесија на ДН... така се мачат да го одвлекуваат вниманието на емиграцијата од своите крвави баханалии, да го врзат поздравно македонското движење за тркалото на бугарскиот империјализам“ и главно „да ја отстранат емиграцијата од опасните за нив револуционерни пароли“⁽²³⁾.

Сличен коментар на оваа тема наоѓаме и во една друга статија²⁴⁾.

ВМРО (об) го прати и животот и состојбите на македонските бегалци, за што сведочи не малиот број вести на оваа тема во „Македонско дело“.

Во врска со ова прашање, ВМРО (об) односно „Македонско дело“ ја следи и работата на Грчко-бугарската комисија за размена на населението, а третиран е и проблемот на бегалците од Македонија и политиката на бугарските и грчките влади кон бегалците, односно и на ДН. Особено е акцентирано колку огромни финансиски средства ги чинеше и грчкиот и бу-

21) Еве што наведува коментарот во врска со оваа петиција: „Да се изнесуваат пред странскиот свет... страдањата на поробеното македонско население, е долг на секој Македонец, којшто има можност тоа да го стори. Таквиот долг на Македонец го исполнил и д-р Асен Татарчев. Но неговата молба: ДН да стави крај на ропството во Македонија, со ништо не и користеше на македонската кауза. Таквите молби се и опасни, затоа што можат да станат причина за всадување илузии, поддржани така упорно од македонскиот врховизам, небаре слободата ќе дојде од Женева: (Македонско дело, год. 8, бр. 176/177, од 25. II. 1933, стр. 2).“

22) Искажување на Иван Каранџулов во Народното собрание на Бугарија, од в. Македонија, Софија, бр. 643 од 1. XII. 1928 г.

23) Македонско дело, год. 4, бр. 85, од 10. III. 1929 г, стр. 3—4 („В проса за малцинствата и Македонија“).

24) Македонско дело, бр. 116, стр. 7.

гарскиот народ нејзината работа и исплатувањето односно обештетувањето на имотите на бегалците, како и етничките промени на штета на македонскиот народ, за напуштањето на нивните имоти и огништа, посебно во Егејска Македонија. Тоа е и поводот „Македонско дело“ не само да протестира, да критикува туку и отворено да укажува на геноцидот, на денационализацијата, на раселувањето на Македонците, на притисокот што над нив го вршат грчките власти и за политиката на обештетувањето во бесцене на имотите на македонските бегалци од Егејска Македонија.

При тоа особено се критикуваат бугарските влади кои не само што склучиле договори за иселувањето на македонскиот народ од Грција, туку и за натамошните спогодби за сметка на Македонците, во врска со работата на споменатата комисија и за неповолните договори околу обештетувањето на имотите на бегалците од Егејскиот дел на Македонија²⁵).

Ако се поставува прашањето — кога престанува интересирањето на ВМРО (об) кон поставувањето на македонското прашање во ДН и воопшто кон оваа меѓународна организација, треба да потсетиме дека постои и одредено интересно совпаѓање. Имено со влегувањето на СССР во ДН. Со истапувањето на Германија од ДН, како пандан на ова, бил поканет Советскиот Сојуз да стане член на ДН. Пристапниот говор на Литвинов по тој повод во Асамблејата на ДН, бил проткаен и поентиран заправо со информацијата како е решено националното, па и малцинското прашање во Советскиот Сојуз. На времето тоа била мошне ефикасна пропаганда, така што и политичките фактори во ДН и надвор од него, со цел да го одминат и отстранат малцинскиот проблем, истиот не го третирале како актуелен, освен тоа што Хитлер го поставувал за германското малцинство (во Судетите и др.).

А тоа се совпаѓа и со времето кога и Ванчо Михајлов, со неговиот штаб и делување е отстранет од Бугарија, која морал да ја напушти, со што во значителна мерка се измениле позициите на врховистите во таа земја.

Според тоа политиката на бугарската влада и на врховистите во поглед на македонското прашање пред ДН била изменета, односно не се настапувало веќе пред оваа организација. Но

²⁵) На пример, критички се анализира спогодбата Молов—Кафандарис дека исплатата на облигациите на македонските бегалци во Бугарија се пролонгира од 12 на 30 години, што значи „уште едно бркање во скинатиите цепови на македонските бегалци“. Имено, таа спогодба дава можност за продавање односно купување на облигациите за евтини пари. На таков начин се зема „последниот залак од устата на несреќните бегалци“, дека е тоа „јавна кражба“ — и затоа бугарската влада да не се фали дека ги штити интересите на македонските бегалци!“ — Македонско дело, бр. 63, од 10. IV. 1928 г., стр. 11.

тоа е и времето кога балканските влади ќе инклинираат кон друга политичка, главно профашистичка ориентација, како во поглед на својата внатрешна така и надворешна политика, што со настапувањето на фашистичката опасност, ќе влијае и врз преиспитувањето и преземање одредени противакции и на меѓународното револуционерно работничко движење, кои посебно доаѓаат до израз на VII конгрес на Коминтерната.

Покрај наведените можеме да извлечеме и други определби за дејноста на ВМРО (об) на релација Друштво на народите и македонското прашање и обратно.

Имено, изложената актива на ВМРО (об) ѝ овозможила да наоѓа можности, поводи и мотиви за презентирање противречностите, да укажува и да ја разобличува и критикува нехуманата, антинародна и агресивна политика — како на односите големи сили така и на балканските буржоаски влади по однос на Македонија и воопшто кон судбината на македонскиот народ по Првата светска војна. Со тоа ВМРО (об) ја проширила својата дејност, а со тоа и го засилила своето влијание и сред другите прогресивни меѓународни организации и истакнати личности.

Во оваа смисла ВМРО (об) покажува своја зрелост и се наоѓа на висината на својата задача и улога како револуционерна организација со лева политичка ориентација.

Од посебна важност е фактот што интересот кон Друштвото на народите ѝ пружал на ВМРО (об) мошне погоден дури и емпиричен материјал и сведоштва и поводи за борба со врховистите — легалните и илегалните слуги на великобугарската политика спрема Македонија, водена и на меѓународен план — пред Друштвото на народите. И откако постои, врховизмот не бил така доследно, перманентно (меѓу двете светски војни) и упорно политички компромитиран како пред бугарската, така и меѓународната јавност, како резултат и на ваквата активност на ВМРО (об), на „Македонско дело“ — и тоа со конкретни сведоштва за неговата предателска дејност, како орудие на одредена политика — туѓа на македонските интереси.

Со таквата своја политичка дејност ВМРО (об) придонела да се одврка дел од заведените македонски маси посебно емигрантите во Бугарија, а и во Сев. Америка — од нивното залудно обраќање „со плачливи петиции“ до ДН, со што се доведувало во заблуди и попусти надевања, а да се ориентираат кон револуционерното работничко движење.

И доколку се постави прашањето: од каде толку сили и можности и смелоста и истрајноста на ВМРО (об) во оваа своја перманентна и своевидна борба и активност по едното од најчувствителните прашања не само на Балканот — одговорот лежи пред сè во фактот дека со постоењето и дејноста на ВМРО

(об) македонското прашање станало дел и на меѓународното револуционерно работничко движење, дотолку што оваа организација се потпирала врз Коминтерната, Советскиот Сојуз и балканските компартии. Со тоа македонското прашање сè повеќе станувало дел и присутно во меѓународното демократско, подоцна народно-фронтовско и антифашистичко движење, прифаќано и популаризирано и кај истакнатите јавни и културни прогресивни личности во низа земји на Европа и Америка.

Имено, само со таква потпорка и подршка ВМРО (об) можела да реагира и ја извршува својата револуционерна улога пред сè на меѓународни релации во поглед на македонското прашање и — како што видовме — и по повод неговото поставување и третман пред Друштвото на народите.

Актуелноста пак на проблемот на заштита на правата на поробените народи и малцинствата меѓу двете светски војни, и неговото скоро перманентно поставување и присутност пред меѓународните форуми, пред сè и пред Друштвото на народите, меѓу кои и македонското прашање, — влијаело „Македонско дело“ да публикува не мал број написи и вести за Советскиот Сојуз, за тоа како е таму решено националното прашање. Тоа придонесувало за популаризација на идеите на Октомври, за идејно-политичко просветување и ориентирање на македонските маси, за свртување на погледите и кон идеологијата и политиката на револуционерното работничко движење. Во смисла на ова за одбележување е крајот на еден напис во „Македонско дело“ во кој фактички се апелира кон македонскиот народ кон ваквата политичка ориентација, имено дека „револуционерните сили на македонското ослободително движење ќе треба да бидат ... готови за секаква евентуалност ...“ и дека „уште денес македонскиот народ треба добро да осознае кои се неговите пријатели и сојузници, а кои негови непријатели, на која страна на барикадата треба да се застане и под кое бојно знаме треба да се построи. За среќа патот на борбата е веќе одбран, фронтот зацртан знамето развиено — тоа е револуционерното знаме на ВМРО (об). Македонци, да се построиме сите под него“²⁶⁾.

Тргнувајќи од изложените наводи сметаме дека правилна била ориентацијата на ВМРО (об) да се следи и реагира на поставувањето на македонското прашање пред Друштвото на народите. И на овој начин, преку ваквата своја активност оваа организација, можела да реагира и да ја извршува својата улога, да го проширува радиусот на своето политичко прогресивно револуционерно влијание сред организациите на Македонците, а и на меѓународен план.

²⁶⁾ Македонско дело, год. 1, бр. 18, од 25. V. 1926, стр. 8 и 9.

Исто така изложеното ни дава за право да укажеме на уште една **позитива** на ВМРО (об), на уште еден афирматив и сведоштво за нејзината револуционерна доследност и придонес за правилната револуционерна ориентација на македонското ослободително движење, на неговите водечки сили и на македонскиот народ во целина меѓу двете светски војни.

Voislav KUŠEVSKI

THE IMRO (UNITED) TOWARDS ASKING THE MACEDONIAN QUESTION IN FRONT OF THE LEAGUE OF NATIONS

S u m m a r y

Besides the policy of the status quo, after the First world war, the Macedonian question was activated most intensively on an international plan, respectively, in front of the League of Nations. This was felt especially by the defeated and revenge circles of the Bulgarian bourgeoisie, who for that purpose used the supreme circles of the Macedonian emigration in Bulgaria. They treated the Macedonian question as a minority problem. The IMRO (United) is meritorious for facing of such an anachronic and reactionary policy towards the Macedonian question which was not accepted by the Macedonian masses and the Macedonian liberation movement. In spite of the negative attitude of the League of Nations by the International revolutionary movement, the IMRO (United) could not stay aside of that occurrence in the League of Nations concerning Macedonia and in front of this international organization.

But, as a part of the International communist movement, led by the Communist International, the IMRO (United) did not give up the class positions and revolutionary principles.

The IMRO (United) has shown its political maturity and revolutionary persistence among the Macedonians, the Bulgarian and International public, by setting on a permanent and severe critics everything that was coming to the League of Nations concerning the Macedonian question by the supremists or under their influence. It is known that they were in service of the great Bulgarian policy towards Macedonia led in front of the League of Nations, so that the IMRO (United) contributed the Macedonian masses to give up their influence, from the misled notion in regard to the petitionship as means and methods of attaining the Ma-

cedonian freedom. At the same time, the IMRO (United) pointed out the real revolutionary ways of the Macedonian people for its own freedom and independence. Following the bad situation and commenting the critics of the League of Nation's policy towards the Macedonian refugees in Bulgaria, and especially the arised ethnic problems in the Aegean Macedonia, to disadvantage of the Macedonians, carried out by the Greek and Bulgarian governments on the base of the interstate treaties, the IMRO (United) at the same time appealed to the International public to enable the refugees to come back to their fireplaces and estates.

Such an activity and important role in the progressive international relations concerning the Macedonian question, the IMRO (United) might have carried out only as a part of the international worker's movement headed by the Comintern. Generally speaking, the IMRO (United) policy orientied towards the following and reacting about the presence of the Macedonian question in the League of Nations was right. That is why, it could have carried out its progressive and revolutionary influence among the three parts of Macedonia, and on an international plan.

It is an affirmation more and a testimony for the contribution of the IMRO (United) for the progressive revolutionary orientation of the Macedonian liberation movement between the two world wars.